

## ESAO RĪGA Globālās apaļā galda diskusijas par tiesu

### pieejamību 2022. GADA DARBA KĀRTĪBAS

### KOPSAVILKUMI — PROJEKTS

ESAO Pasaules apaļā galda diskusijas par vienlīdzīgu piekļuvi tiesai ir forums savstarpējai apmaiņai ar paraugpraksi un gūto pieredzi. Pārraudzībā un sadarbībā ar ESAO Publiskās pārvaldības komiteju un Latvijas valdību 2022. gadā tiek rīkota ESAO Globālā apaļā galda diskusija, kas veicina 16. ilgtspējīgas attīstības mērķī pausto aicinājumu nodrošināt vienlīdzīgu tiesu pieejamību visiem, koncentrējoties uz to, lai īstenotu uz cilvēkiem vērstu tiesiskuma transformāciju. Sanāksme norisināsies 2022. gada 21. līdz 22. septembrim Rīgā, Latvijā, ņemot vērā ESAO un partnervalstu pieaugošos centienus veicināt tieslietu sistēmu orientāciju uz cilvēkiem un pieejamību, kā arī stiprināt tiesiskumu, demokrātiskās vērtības un uzticēšanos iestādēm, lai sekmētu ekonomisko noturību, uzņēmējdarbības attīstību un valsts labklājību.

Uz cilvēkiem vērsta tiesu sistēmas un tiesu pieejamība ir ļoti svarīgas, lai saglabātu un nostiprinātu demokrātiju. Labi funkcionējošām un stabilām tieslietu sistēmām ir būtiska nozīme uzticības un atbildības palielināšanā, kā arī atjaunota un dinamiska sociālā līguma veicināšanā. Lai gan uzticība tiesu iestādēm ir augstāka nekā citām valsts iestādēm, piemēram, likumdevējām iestādēm, politiskajām partijām un plašsaziņas līdzekļiem, tā joprojām ir tikai 56,9 %, kā liecina ESAO [2021. gada aptauja par uzticību valsts iestādēm](#).

2022. gada apaļā galda diskusijas mērķis būs veicināt un atbalstīt [ESAO Pamatprincipu un labas tiesiskuma prakses principiem, kas vērsti uz cilvēku](#), izmantošanu, un tajā notiks gan augsta līmeņa plenārsesijas, gan uz politiku orientētas sesijas. Tās mērķis būs nodrošināt telpu domu apmaiņai, lai palīdzētu valstīm centienos:

- a) Palielināt tieslietu sistēmas koncentrēšanos uz **visu** iedzīvotāju vajadzībām, tādējādi palielinot iedzīvotāju iesaisti tieslietu sistēmā un atbalstot tiesiskuma veicināšanu,
- b) Vairogt uzticēšanos tiesu sistēmai un atbildību par to, veicinot atjaunotu un dinamisku sociālo līgumu un spēcīgāku demokrātiju, un
- c) Atvieglot tiesiskuma risinājumu izstrādi pašreizējām un nākotnes globālajām problēmām, piemēram, klimata pārmaiņām.

Apalā galda diskusijas mērķis būs turpināt īstenot secinājumus, kas gūti 2021. gada 6. decembrī notikušajā pasaules mēroga tieslietu sistēmas līderu dialogā, kurā tika apstiprināta programma, lai attīstītu un pārveidotu tieslietu sistēmas, atbalstot dinamisku sociālo līgumu („Rīgas tiesiskuma programma“), kas atbilst ANO ģenerālsēkretāra ziņojumam „Mūsu kopējā darba kārtība“ un 16. ilgtspējīgas attīstības mērķiem, kā arī ir sasaistīts ar ESAO Demokrātijas stiprināšanas iniciatīvu. Turklāt tā mērķis būs veicināt pārdomas par citās nozarēs gūto pieredzi un tās piemērojamību, lai attīstītu uz cilvēkiem orientētu pieeju tieslietu sistēmā.

Sanāksmē piedalīsies vairāk nekā 100 valdību un nevalstisko organizāciju darbinieku (augsta un ekspertu līmeņa) no ESAO dalībvalstīm un partnervalstīm, akadēmisko aprindu pārstāvji, pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, kā arī starptautisko organizāciju pārstāvji. To papildinās ekspertu semināri 23. septembrī (*sīkāka informācija tiks sniegta vēlāk*).

## 1. diena

### Atklāšana

9:00–9:20

Šajā sesijā notiks iepazīstināšana ar apaļā galda diskusijām, tostarp to mērķiem un nozīmi pašreizējā politikas un pārvaldības darba kārtībā, tostarp saistībā ar *ESAO uz cilvēkiem vērstas tiesiskuma sistēmas īstenošanu*.

### Augsta līmeņa sapulce: demokrātijas un tiesiskuma stiprināšana, īstenojot tiesiskumu, kas vērsti uz cilvēkiem

9:20–11:30

Šīs augstā līmeņa sesijas mērķis būs pārdomāt tieslietu sistēmas lomu, kas nodrošina atsaucīgu tiesu sistēmu, veicina iesaistīšanos, palielina uzticību, stiprina demokrātiju un atjauno ilgtspējīgu izaugsmi. Tas ļaus arī pārdomāt, kā stiprināt tiesiskuma orientāciju uz cilvēkiem plašākā nozīmē.

#### **Jautājumi diskusijai:**

- **Stiprināt uzticību tiesu sistēmai:** Kāda nozīme var būt uz cilvēkiem orientētam tiesiskumam, lai stiprinātu uzticēšanos tieslietu un citām iestādēm?
- **Pamatots ar pierādījumiem:** Kā nodrošināt, lai tieslietu sistēmas reformas un modernizācijas centieni būtu nozīmīgi cilvēkiem? Kādi pierādījumi ir vajadzīgi valstīm, lai pamatotu šos centienus, un kādas stratēģijas būtu jāizmanto, lai iegūtu šos pierādījumus?
- **Sadarbība:** Kā mēs varam veicināt uz sadarbību vērstu visas valsts un visas sabiedrības iesaistīšanu tiesu sistēmas pārveidē?
- **Tiesiskums:** Kāda ir uz cilvēkiem vērstas tiesiskuma pieejas ietekme uz mūsu izpratni par tiesiskumu? Kā padziļināt uz cilvēkiem vērstu tiesiskuma kultūru?

### Sesija: Taisnīgums, iekļaujoša izaugsme un uzņēmējdarbības attīstība

13:00–14:00

Šajā sesijā tiks pētīta saikne starp atsaucīgām un efektīvām tieslietu sistēmām, stabilu ekonomiku un uzņēmējdarbības attīstību. Tajā tiks pārskatīta tieslietu sistēmas un tiesībsardzības nozīme dinamiskas konkurences, ieguldījumu klimata un iekļaujošas ekonomikas veicināšanā. Turklāt šajā sesijā tiks aplūkoti principi un prakse, kas nepieciešama, lai ieviestu tādus tieslietu pakalpojumus, kuri atbilst uzņēmumu vajadzībām un veicina labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi un labu konkurenci, pamatojoties uz *ESAO dokumentu „Atbalsts uzņēmumiem, nodrošinot labāku piekļuvi tiesu sistēmai: uzmanība MVU un uzņēmējdarbībai”*. Viens no mērķiem ir arī dalīties valstu praksē un pieredzē, kā uzlabot tiesiskuma orientāciju uz lietotāju no uzņēmējdarbības viedokļa.

#### **Jautājumi diskusijai:**

- **Tieslietu sistēmas, tiesiskuma un izaugsmes saikne:** Kādi ir jaunākie pierādījumi par saikni starp tieslietu sistēmām, tiesiskumu un iekļaujošu izaugsmi?

- **Klimata un konkurences veicināšana:** Kādā veidā tieslietu sistēmas var atbalstīt pozitīvu investīciju klimatu? Kā tieslietu sistēma un tiesiskums var veicināt stabilu konkurenci? Kāda ir labā prakse un gūtā pieredze? Kādi mehānismi un prakse ir jāievieš?
- **Lietotāju pieredze un labā prakse:** Kāda ir uzņēmumu pieredze saistībā ar tiesu iestāžu pieejamību? Kādi ir labas prakses principi un darbības, lai tieslietu sistēma būtu piemērotāka uzņēmumu vajadzībām? Kādi ir uz lietotāju orientētas attīstības piemēri un kādi ir veiksmīgie piemēri, lai apmierinātu uzņēmumu juridiskās un tiesiskās vajadzības?

## Sesija: Uz cilvēkiem vērsta tiesiskuma izstrāde un īstenošana

14:00–15:30

Šajā sesijā galvenā uzmanība tiks pievērsta pierādījumiem, datiem, zināšanām un instrumentiem, kas nepieciešami, lai esošo sistēmu pārveidotu uz tādu, kas ir vērsta uz cilvēkiem. Īpaša uzmanība diskusijā tiks pievērsta veidiem, labajai praksei, izaicinājumiem un iespējām, īstenojot *ESAO uz cilvēkiem vērsta tiesiskuma sistēmu un labas prakses principus*. Īpaša uzmanība tiks pievērsta instrumentiem, lai noteiktu visu cilvēku juridiskās un tiesiskās vajadzības, veidiem, kā noteikt visefektīvākās stratēģijas konkrētajos apstākļos, un atbalstam, kas nepieciešams, lai plānotu, pielāgotu, mērķtiecīgi izvēlētos un sniegtu uz cilvēkiem vērstus pakalpojumus, kad un kur tie ir nepieciešami. Tajā arī tiks izpētītas nepieciešamās pārvaldības sistēmas un normatīvā vide, lai nodrošinātu uz cilvēkiem vērstus tiesiskuma pakalpojumus, tostarp arī no nevalstisko dalībnieku puses. Tās mērķis būs arī pārdomāt citu nozaru pieredzi, kas gūta, veicinot uz cilvēkiem vērstu pieeju. No praktiskā viedokļa tas veidos pamatu pārējām apaļā galda diskusijām, kurās galvenā uzmanība tiks pievērsta konkrētiem pilāriem un pieejām, kas ļauj īstenot uz cilvēkiem vērstu tiesiskumu.

### **Jautājumi diskusijai:**

- **Nepieciešamie un esošie pierādījumi:** Kādi pierādījumi ir nepieciešami, lai izstrādātu un nodrošinātu efektīvu, atsaucīgu un uz cilvēkiem vērstu tiesiskumu, tostarp, lai izprastu cilvēku juridiskās un tiesiskās vajadzības no viņu perspektīvas (arī saistībā ar ziņošanu par ilgtspējīgas attīstības mērķa 16.3.3. punkta īstenošanu)?
- **Uz cilvēkiem orientēti pakalpojumi:** Kādi ir uz cilvēkiem orientētu juridisko un tiesu pakalpojumu un iniciatīvu piemēri? Pakalpojumu transformācijas piemēri, tos vēršot uz cilvēkiem — gan tieslietu un tiesu sistēmās, gan citās nozarēs?
- **Normatīvā, institucionālā un finansēšanas vide:** Kas ir nepieciešams, lai veicinātu nevalstisko/privāto juridisko un tieslietu pakalpojumu sniegšanu, lai labāk apmierinātu cilvēku un ekonomikas dalībnieku vajadzības, piemēram, regulējuma reforma, finansējums u. c., lai veicinātu uz cilvēkiem orientētu tiesiskumu? Kādi ir pārvaldības jautājumi, kas jārisina, lai īstenotu efektīvu uz cilvēkiem vērstu tiesiskumu? Kāda ir efektīva valstu prakse šajā jomā?
- **Atbalsts, rīki un mācīšanās no citām nozarēm:** Kā ESAO var palīdzēt valstīm izstrādāt politiku un pakalpojumus, kas balstīti uz pierādījumiem un ir vērsti uz cilvēkiem? Kādi instrumenti var būt noderīgi valstīm, lai padziļinātu pierādījumus par to, kas darbojas? Ko šajā jomā iespējams mācīties no citām nozarēm? Ko mēs varam mācīties no citām nozarēm, lai izprastu cilvēku vajadzības un reaģētu uz tām?

## Sesija: Starpinstitucionāla koordinācija tiesiskuma pieejamības jomā

16:00–17:00

Pienācīga piekļuve juridiskajai palīdzībai un tiesai var būtiski ietekmēt cilvēku un uzņēmumu dzīvi, piemēram, ļaujot cilvēkam palikt mājās vai palīdzot risināt patērētāju krāpšanas problēmu, vai arī palīdzot mazam uzņēmumam noturēties virs ūdens, risinot problēmas ar negodīgiem piegādātājiem. Tomēr, lai sasniegtu šos rezultātus, ir nepieciešams pārvarēt bieži vien viennozīmīgas politikas veidošanas pieejas un izveidot ciešu sadarbību starp dažādām nozarēm un aģentūrām. Tam ir nepieciešama arī pareiza starpnozaru mērījumu sistēmas un novērtēšanas pieejas, kā arī izpratne par efektīvākajiem pasākumiem. Šīs sesijas mērķis būs aplūkot jaunākos piemērus par iniciatīvām, kas veicina sadarbību, lai uzlabotu tiesu pieejamību dažādās nozarēs.

### **Jautājumi diskusijai:**

- **Tieslietu sistēmu ietekme uz cilvēku dzīvi:** Kādos veidos tieslietu sistēmas var palīdzēt sasniegt plašākus uzlabojumus un veicināt labāku dzīvi cilvēkiem un uzņēmumiem (piemēram, veselības, mājokļu, pabalstu pieejamības, sabiedrības drošības un patērētāju aizsardzības jomā)?
- **Institucionālie, politikas un koordinācijas mehānismi:** Kādi institucionālie, politikas un koordinācijas mehānismi ir jāievieš, lai nodrošinātu stabilu starpnozaru sadarbību? Kādi ir jaunākie piemēri par valstu pieejām un pieredzi, kas gūta, lai veicinātu sadarbību starp nozarēm un varas atzariem?
- **Piemēri:** Kādi ir piemēri starpnozaru sadarbībai politikas līmenī, kas nodrošina konkrētu integrētu pakalpojumu sniegšanu, labāku piekļuvi juridiskam atbalstam un labākus rezultātus? Kā novērtēt tiesiskuma pieejamības ietekmi uz citām jomām/rezultātiem (piemēram, nelikumīgas izlikšanas gadījumu skaita samazināšanos vai patērētāju aizsardzību)?

## Sesija: Cilvēku pilnvarošana un rīcībspēja

17:00–18:00

*ESAO uz cilvēkiem vērsta tiesiskuma sistēmā* uzsvērts, ka uz cilvēkiem vērstam tiesiskumam ir nepieciešams uzlabot cilvēku, tieslietu iestāžu un to darbinieku prasmes un spējas. Tieslietu nozares dalībniekiem ir nepieciešamas prasmes un pozitīva attieksme, lai efektīvi sniegtu mūsdienīgus un uz cilvēkiem orientētus pakalpojumus, un personām ir jāspēj cita starpā, izmantojot izglītību, saprotamu juridisko informāciju un atpazīstamus ceļus, gan rīkoties, lai aizsargātu savas tiesības, gan arī būt pārliecinātiem, ka viņi var saņemt atbalstu no vadības.

### **Jautājumi diskusijai:**

- **Prasmes, iesaistīšanās un vadība:** Kādas prasmes un iemaņas ir nepieciešamas personām, lai efektīvi un proaktīvi piedalītos tiesu sistēmā? Kādas prasmes un iemaņas ir nepieciešamas tieslietu sistēmas darbiniekiem, lai efektīvi īstenotu uz cilvēkiem vērstu tiesiskumu? Kā atbalstīt darbinieku iesaistīšanos un līderību tieslietu nozarē? Ko var mācīties no citām nozarēm?
- **Juridiskā rīcībspēja un tiesībspēja:** Kas ir Juridiskā rīcībspēja un tiesībspēja? Kādi ir labās prakses piemēri un gūtās atziņas, kas veicina juridisko tiesību izmantošanas spējas? Kā mēs zinām, kas darbojas?

## Levadvārdi

9:00–9:10

### Sesija: Tieslietu sistēmu reaģētspējas uzlabošana, izmantojot digitālo transformāciju

9:10–10:40

Pandēmija parādīja, ka ir iespējams panākt progresu, attīstot digitālo tieslietu pakalpojumu sniegšanu visās ESAO dalībvalstīs un partnervalstīs. Arvien vairāk valstu izmanto tehnoloģijas, lai uzlabotu tieslietu sistēmu reaģētspējas spēju un efektivitāti. Šajā kontekstā šīs sesijas mērķis būs pārdomāt tieslietu sistēmu digitālo transformāciju, tostarp strīdu izšķiršanu tiešsaistē, tā izaicinājumus un iespējas, lai nodrošinātu tiesiskumu visiem, un ātrāk reaģējošu saskaņā ar *ESAO ietvarstruktūru uz cilvēkiem orientētam tiesiskumam* un ESAO politikas dokumentu *par digitālo un datu pārveidi attiecībā uz tiesu pieejamību (drīzumā tiks publicēts)*.

Jautājumi diskusijai:

- **Iespējas:** Kādas ir iespējas paātrināt uz cilvēkiem vērsta tiesiskuma īstenošanu, kam pamatā ir digitalizācija? Kādas ir problēmas un izaicinājumi?
- **Stratēģiskās pieejas:** Kādi ir piemēri par stratēģiskām pieejām tieslietu sistēmu digitālai pārveidošanai, lai veicinātu uz cilvēkiem vērstu pieeju? Kādas ir iespējas un izaicinājumi?
- **Strīdu izšķiršana:** Kādas ir konkrētas iespējas un problēmas, lai palielinātu tehnoloģiju izmantošanu strīdu novēršanā un ierobežošanā? Kādi ir veiksmīgie tiešsaistes strīdu izšķiršanas piemēri? Kādi ir secinājumi?
- **Ceļi:** Kā var izmantot tehnoloģijas, lai uzlabotu un paplašinātu pieeju uz cilvēkiem vērsta tiesiskuma veicināšanai? Kāda ir strīdu izšķiršanas tiešsaistē nozīme? Ko var mācīties no citām nozarēm?

### Sesija: Mērījumu un datu stratēģijas uz cilvēkiem vērsta tiesiskuma nodrošināšanai: Ceļā uz datu ekosistēmu

11:00–12:30

Lai iegūtu priekšrocības, ko piedāvā uz cilvēkiem vērsta tiesu sistēma, ir nepieciešama efektīva pasākumu īstenošana, kam pamatā ir pētījumi un dati par tiesiskumu, kā tas ir uzsvērts *ESAO Pamatnostādņēs par uz cilvēkiem vērstu tiesiskumu*. Tomēr datu vākšana par tiesu sistēmu, kvalitātes, pieejamības un izmantošanas uzlabošana ir ļoti problemātiska. Tam ir nepieciešama stratēģiska un visaptveroša valsts pieeja, lai panāktu plašu izpratni par vajadzīgajiem datiem, to pieejamību, vākšanu un izmantošanu. Digitālo iespēju paplašināšanās rada iespējas paātrināt datu transformāciju. Šajā sesijā tiks aplūkotas stratēģijas un iespējas, kā uzlabot juridisko un tieslietu pakalpojumu datu vākšanu un izmantošanu, kā stiprināt uzraudzības un novērtēšanas sistēmas un kā izveidot datu un zināšanu ekosistēmas, lai veicinātu uz cilvēkiem orientēta tiesiskuma attīstību.

Jautājumi diskusijai:

- **Stratēģiskās pieejas:** Kādi ir piemēri efektīvām datu stratēģijām tieslietu iestādēs? Kādas ir iespējas un problēmas, izstrādājot un īstenojot datu pieejas valsts mērogā?
- **Datu prasības:** Kādas ir galvenās datu prasības, kas ir pamatā uz cilvēkiem vērstai un mūsdienīgai tiesvedībai? Ko mēs zinām par datu nepieciešamību un izmantošanu tieslietu jomā (piemēram, pakalpojumu plānošanai, izstrādei un sniegšanai; tieslietu pakalpojumu/efektivitātes paredzēšanai, prognozēšanai, uzraudzībai un novērtēšanai)?
- **Mērījumu sistēmas:** Kādi ir piemēri, kas liecina par labu pakalpojumu sniegšanas novērtēšanas sistēmu tieslietu nozarē? Tieslietu nozares darbības rezultāti?
- **Datu pārvaldība un komunikācija:** Kādi ir galvenie elementi un piemēri pareizai datu ekosistēmai un infrastruktūrai, tostarp mazos un lielos instrumentus (tiesību akti, pamatnostādnes, standarti, kontrolēti izmēģinājumi, koordinācijas mehānismi)? Kādas ir problēmas un labā prakse datu sagatavošanā, apstrādē un izplatīšanā tieslietu nozarē? Kādas ir efektīvas stratēģijas, kā nodot datus par tiesiskumu, lai palielinātu uzticēšanos tiesu sistēmai?
- **Gūtā pieredze:** Kādas atziņas par datu vākšanu un datu pārvaldības elementu ieviešanu ir iegūstamas no citām nozarēm? Kas ir piemērojams tieslietu sistēmām?

### Sesija: Kas darbojas un uz cilvēkiem orientētas darbības uzraudzība

13:30–14:30

Šajā sesijā galvenā uzmanība tiks pievērsta tam, lai apzinātu un dalītos ar zināmo, un uzzinātu to, kam un kādos apstākļos, kādas stratēģijas ir efektīvas, saskaņā ar *ESAO pamatprincipiem, kas vērsti uz cilvēku tiesiskumu*. Kā mēs varam stratēģiski un efektīvi paplašināt zināšanas?

#### **Jautājumi diskusijai:**

- **Labā prakse:** Kādi ir nesenie labās prakses piemēri, lai noteiktu, kas darbojas un atbilst tiesiskajām vajadzībām? Kādas varētu būt efektīvas pieejas to paplašināšanai?
- **Sistemātiskas pieejas:** Kādi ir veicinošie faktori un problēmas, lai noteiktu, kas darbojas, un novērtētu tiesiskuma iniciatīvu ietekmi? Kas ir nepieciešams, lai izstrādātu sistemātisku pieeju un lai uzzinātu, kas darbojas valsts līmenī? Starptautiskā līmenī?
- **Valsts atbalsts:** Kā aizpildīt trūkstošās zināšanas par to, kā rīkoties? Kādi ir prioritārie trūkumi? Kā ESAO var palīdzēt valstīm pārraudzīt, kas darbojas?

### Sesija: Ceļā uz taisnīgumu visiem

14:30–15:30

Kļūst zināms, ka juridiskās vajadzības un tiesiskuma problēmas nav vienādi sadalītas starp dažādām iedzīvotāju grupām, turklāt neaizsargātākās kopienas biežāk saskaras ar problēmām un kopumā nespēj tās apmierinoši atrisināt. Tādēļ ir jāizstrādā un jāīsteno pakalpojumu sniegšanas stratēģijas, kas ir paredzētas konkrētām kopienām, atbilst to specifiskajām vajadzībām un iespējām un ir saskaņotas ar citiem tām būtiskiem pakalpojumiem.

Šī sesija sastāvēs no divām paralēlām sesijām, kurās uzmanība tiks pievērsta uz cilvēkiem vērsta tiesiskuma pieejas īstenošanai atsevišķās grupās:

- Bērni un jaunieši
- Pamatiedzīvotāji, minoritāšu kopienas un cilvēki ar invaliditāti.

Īpaša uzmanība visās diskusijās tiks pievērsta dzimumu

aspektiem. [Sesija: Ceļā uz taisnīgumu bērniem](#)

Ir konstatēts, ka bērnu un jauniešu tiesiskās un juridiskās vajadzības tiek ignorētas. Tomēr viņi bieži saskaras ar šķēršļiem un problēmām, lai efektīvi piekļūtu tiesu sistēmai — gan juridisko problēmu dēļ, gan arī tāpēc, ka pastāv jautājumi par viņu juridisko un/vai faktisko rīcībspēju. Šajā sesijā galvenā uzmanība tiks pievērsta tam, kā risināt problēmas, kas saistītas ar uz cilvēkiem vērsta tiesiskuma īstenošanu attiecībā uz bērniem, izpētot galvenos uz bērniem vērsta tiesiskuma pīlārus, pamatojoties uz *ESAO uz bērniem vērsta tiesiskuma ietvaru*.

#### Jautājumi diskusijai:

- **Instrumenti:** Kādas metodoloģijas un rīkus var izmantot, lai izprastu bērnu un jauniešu vajadzības un pieredzi saistībā ar tieslietu sistēmām?
- **Stratēģijas:** Kādas politikas un prakses stratēģijas valstīm būtu jāapsver kā instruments, lai īstenotu uz cilvēkiem vērstu tiesiskumu attiecībā uz bērniem un jauniešiem? Kādi ir uz bērnu vērsta tiesiskuma elementi?
- **Labā prakse:** Kādi ir labās prakses piemēri, reaģējot uz bērnu un jauniešu vajadzībām un bērniem draudzīgiem tieslietu pakalpojumiem/sistēmām?

#### [B sesija. Pamatiedzīvotāji un minoritāšu kopienas un cilvēki ar invaliditāti](#)

Kopumā ir konstatēts, ka pamatiedzīvotāji visā pasaulē saskaras ar grūtībām, un bieži vien viņu veselības, izglītības, nodarbinātības un dzīves rādītāji ir daudz sliktāki nekā citām sabiedrības grupām. Dažās valstīs pamatiedzīvotāji ir pārāk bieži pārstāvēti krimināltiesību sistēmās un viņu bērni — aprūpes sistēmās. Arī citās valstīs etniskās un citas minoritāšu kopienas bieži saskaras ar diskrimināciju, nevienlīdzīgu attieksmi un pārmērīgu pārstāvību krimināltiesību sistēmās. Visbeidzot, valstis arvien vairāk cenšas nodrošināt, lai to tieslietu sistēma būtu pieejama grupām ar dažādiem invaliditātes veidiem. Šajā sesijā uzmanība tiks pievērsta ietekmei, mācībām un stratēģijām attiecībā uz šīm grupām.

#### Jautājumi diskusijai:

- **Kā izskatīsies panākumi?** Kāds būs uz cilvēkiem vērsts taisnīgums attiecībā uz pamatiedzīvotājiem (atzīstot atšķirības starp grupām)? Kādas papildu stratēģijas, resursi, pieejas būs nepieciešamas, lai veiksmīgi īstenotu uz cilvēkiem vērstu tiesiskumu valstīs attiecībā uz pamatiedzīvotāju grupām?
- **Pamatiedzīvotāji – sievietes:** Ar kādām problēmām saskaras sievietes? Kādas stratēģijas ir izrādījušās efektīvas, lai veicinātu sieviešu piekļuvi tiesai?
- **Mazākumtautību kopienas:** Daudzu minoritāšu kopienu pieredze tieslietu sistēmā ir saistīta ar neizdevīgu stāvokli, diskrimināciju un sliktiem rezultātiem. Kā šo situāciju var mainīt? Kā tieslietu sistēmās novērst slēptos un tiešos aizspriedumus? Kādas stratēģijas ir nepieciešamas un kā tās var iekļaut uz cilvēkiem vērsta tiesiskuma īstenošanā visā sabiedrībā?

- **Cilvēki ar invaliditāti:** Kā nodrošināt, lai tieslietu sistēma būtu piemērota un pielāgota cilvēkiem ar dažāda veida invaliditāti? Kādi ir labās prakses piemēri un jaunākie sasniegumi šajā jomā? Ko var mācīties no citām nozarēm?

Sesija: Tieslietu sistēma, kas reaģē un ir efektīva mainīgajā pasaulē

Tematiskais fokuss: Tiesiskuma loma uz cilvēkiem orientētā zaļā

pārejā 16:00–17:20

Globālo problēmu, piemēram, pārrobežu noziedzīgo tīklu (piemēram, kibernetizācija, cilvēku tirdzniecība, intelektuālā īpašuma zādzības, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija), veselības, migrācijas, klimata un bioloģiskās daudzveidības krīžu, pieaugoša ietekme prasa pieaugošu tieslietu sistēmu lomu. Tas arī palielina sarežģītību no pieejamības viedokļa un iespējas aizsargāt un līdzsvarot pašreizējās un jaunās tiesības. Tiesu sistēmas aizvien biežāk saskaras ar starptautiskām lietām, piemēram, nesen vairākās nozīmīgās lietās ir izcīnītas uzvaras tiesvedībā klimata jomā. Šajā kontekstā, lai nodrošinātu stingrākas garantijas globālo saistību izpildei un palielinātu spējas reaģēt uz globālām problēmām, izmantojot tieslietu sistēmu, ir jāpārdomā pieejamība, organizācija un nepieciešamās spējas vietējā/valsts līmenī. Šajā sesijā tiks aplūkota globālo un starpvalstu izaicinājumu ietekme uz tieslietu iestādēm, lai nodrošinātu to spēju reaģēt, tāpat arī tiek ņemta vērā *ESAO Demokrātijas stiprināšanas iniciatīva*.

Šajā sadaļā īpaša uzmanība tiks pievērsta tiesiskuma lomai, *veicinot uz cilvēkiem orientētu zaļo pāreju*. Tā kā globālās sasilšanas sekas kļūst acīmredzamas visā pasaulē, arvien biežāk tiek iesniegtas prasības par vides aizsardzību. Tiesiskums vides jomā no nišas tiesību disciplīnas ir kļuvis par nozīmīgu politisku jautājumu visā pasaulē. Pamattiesības uz veselīgu vidi šobrīd ir iekļautas vairāk nekā 100 valstu konstitūcijās, un valstis ir noslēgušas tūkstošiem vides aizsardzības līgumu (daudzpusēju un divpusēju). Lai apmierinātu pieaugošo strīdu risināšanas pieprasījumu, kas izriet no šiem tiesību aktiem, valstis izmanto dažādas pieejas tieslietu sistēmas spēju stiprināšanai, sākot no vides tiesu izveides līdz lielākas specializācijas nodrošināšanai vides strīdu risināšanā. Iedzīvotāju uzticības saglabāšana valsts iestādēm, lai risinātu ar klimatu saistītās ārkārtas situācijas, būs atkarīga arī no tiesiskuma pieejamības saistībā ar vides tiesībām, tostarp no izpratnes par juridiskajām un tiesiskajām vajadzībām un vides tiesiskuma ceļiem, juridisko spēju un stāvokļa uzlabošanas, kā arī no ADR mehānismu vērtības izpētes.

#### **Jautājumi diskusijai:**

- **Labā prakse:** Kādi ir valstu piemēri un pieejas, lai apmierinātu tiesiskuma pieprasījumu vides un klimata pārmaiņu jautājumos (piemēram, vides tiesas, specializācija)? Kādi ir izaicinājumi, iespējas un labā prakse?
- **Tiesu pieejamība:** Kādi ir apsvērumi attiecībā uz tiesu pieejamību? Kā tieslietu sistēmas var nodrošināt ātri reaģējošus un efektīvus veidus, lai cilvēki varētu pieprasīt savu tiesību aizstāvību un/vai risināt pārrobežu strīdus saistībā ar vidi?
- **Pareizs līdzsvars:** Kā sabalansēt tiesības, intereses un „tiesiskās aizsardzības” jautājumus?
- **Lietotāja ceļi:** Kā precizēt lietotāju ceļus attiecībā uz starptautiskiem strīdiem vai noziegumiem (ja konflikts vai noziegums ir izdarīts citā valstī, piemēram, vides tiesību vai terorisma jomā)? Kā izstrādāt integrētus un vienotus tiesiskuma ceļus arī neaizsargātām grupām?



- **Tieslietu sistēmas spējas:** Kādi ir izaicinājumi, iespējas un ietekme uz tieslietu iestādēm saistībā ar pieaugošo daudzpusējo līgumu skaitu un starptautisko problēmu globālo ietekmi? Kādas spējas, prasmes, dati un tehnoloģijas ir nepieciešamas tieslietu iestādēm, lai efektīvi reaģētu uz globāliem izaicinājumiem, piemēram, klimata pārmaiņām?

[Kopsavilkums un turpmākie pasākumi](#)